

територій. Молодь не завжди має можливість реалізувати себе в культурній сфері через брак інфраструктури або належного фінансування. Крім того, культурні заклади часто не враховують потреби людей з інвалідністю, мовних меншин та представників локальних громад. Okремо варто відзначити цифровий розрив, що обмежує доступ до культурних продуктів і платформ у нових форматах.

З огляду на міжнародний досвід, перспективним напрямом є впровадження принципів партисипативної культури — залучення громадян до прийняття рішень щодо культурного розвитку. Важливо також підтримувати культурне волонтерство та громадські ініціативи як дієві інструменти розширення доступу до культури. У сучасному світі особливого значення набуває використання цифрових технологій як засобу культурної інклюзії. Державна політика має сприяти розвитку програм підтримки локальної культури та культурної освіти, особливо в регіонах.

Таким чином, ефективна реалізація права на участь у культурному житті вимагає від держави цілеспрямованої політики, орієнтованої на інклюзивність, різноманіття та доступність. Міжнародні стандарти можуть слугувати орієнтиром для вдосконалення національного законодавства і практики у сфері культури, що, своєю чергою, сприятиме розвитку відкритого, толерантного та культурно різноманітного суспільства.

М. Бутко

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

М. Butko

LEGAL CULTURE AS A FACTOR OF EFFECTIVE STUDENT SELF-GOVERNMENT ACTIVITY

У сучасному суспільстві, що орієнтується на демократичні цінності, правова культура є ключовою складовою не лише державного управління, а й повсякденного життя громадян. Особливої актуальності вона набуває у сфері студентського самоврядування, яке покликане бути простором реалізації прав, свобод та ініціатив молоді. Формування високого рівня правової культури студентів є запорукою ефективної, прозорої, відповідальної діяльності студентських органів, а також важливим елементом розвитку правової держави.

Правова культура — це не лише знання законів, а й повага до права, готовність діяти відповідно до норм, а також уміння захищати свої права правовими методами. У молодіжному середовищі, зокрема у вищих навчальних закладах, правова культура виконує виховну, інформаційну та регулятивну функції. Саме тут відбувається первинне формування активної громадянської позиції, свідомого ставлення до прав та обов'язків.

Органи студентського самоврядування (ОСС) реалізують права студентів на участь в управлінні закладом освіти, обстоюють інтереси здобувачів вищої освіти, організовують культурно-просвітницькі заходи, сприяють інтеграції молоді в суспільне життя. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від рівня правової культури здобувачів. Фундаментальною умовою правової культури є розуміння та застосування правових норм, які визначають статус і повноваження студентського самоврядування. Зокрема, мова йде про Закон України «Про вищу освіту» (стаття 40), яка визначає суть студентського самоврядування, принципи

його організації, права та обов'язки органів СС; статут закладу вищої освіти, де містяться внутрішні регламенти щодо співпраці адміністрації та студентства; а також положення про органи студентського самоврядування, яке окреслює порядок виборів, структуру, компетенції, процедури звітності, форми взаємодії з іншими структурами академії. Орієнтація в цих документах надає змогу членам студентських рад грамотно реалізовувати свої повноваження, ініціювати зміни до локальних нормативних актів та запобігати порушенням адміністрації.

Правова культура виявляється не лише у знанні права, а й у реальному дотриманні правових і етичних норм у практичній діяльності органу самоврядування. Це передбачає дотримання принципів законності — коли всі рішення студради відповідають чинному законодавству та локальним документам академії; прозорості — відкритості процедур, включно з оприлюдненням протоколів засідань, бюджетів студентських проєктів, результатів голосувань; доброчесності — уникнення конфлікту інтересів, неупереджене прийняття рішень, запобігання фаворитизму, дотримання академічної етики. У практичній площині це реалізується через відкриті онлайн-засідання, регулярні звіти перед студентською спільнотою, обговорення проєктів перед їх упровадженням, а також створення етичних кодексів для активістів.

Один із найважливіших аспектів правової культури — це комунікаційна компетентність, яка дозволяє органам студентського самоврядування бути не лише виконавцями завдань, а й повноцінними партнерами адміністрації. Для цього важливо вміти посилалися на законодавчі норми під час перемовин, аргументовано представляти ініціативи з позиції прав та потреб студентства, наполягати на дотриманні процедур (наприклад, при погодженні змін у розкладі чи складу стипендіальних комісій), а також захищати позицію студради без конфронтації, а на основі партнерства. Правова культура в цьому контексті — це готовність говорити мовою права, а не емоцій, та вибудовувати довіру до органів студентського представництва.

Не менш важливим проявом правової культури є здатність студентського самоврядування до захисту прав студентів. Це відбувається через офіційні звернення до адміністрації у формі заяв, петицій, запитів, оформлених відповідно до внутрішніх процедур; участь у колегіальних органах управління, таких як вчена рада, стипендіальна чи дисциплінарна комісія, де студенти мають змогу впливати на важливі рішення; ініціювання змін до внутрішніх документів, що ґрунтуються на реальних потребах студентства; інформування студентів про механізми захисту прав — через лекції, пам'ятки, відеоконтент, зустрічі з юристами. Правова культура в цьому випадку дає студентам не лише усвідомлення власних прав, а й реальні інструменти впливу на академічне середовище.

Актуальними проблемами в розвитку правової культури в студентському самоврядуванні залишаються кілька ключових аспектів. Насамперед, це недостатня права обізнаність студентів. Хоча більшість здобувачів вищої освіти мають загальне уявлення про свої права, на практиці це знання часто є поверховим. Молодь не завжди ознайомена з нормами Закону України «Про вищу освіту», що регулюють питання студентського самоврядування, не володіє змістом статуту та локальних нормативних актів свого закладу освіти, не знає про можливість брати участь у формуванні освітньої політики чи не розуміє механізмів захисту своїх прав у разі порушень адміністрації або викладачів. Це породжує ситуацію, коли студенти

або взагалі не звертаються до органів самоврядування, або очікують від них дій, які не належать до їхньої компетенції, не розуміючи меж повноважень.

Ще однією проблемою є формальний підхід до діяльності органів студентського самоврядування. У деяких закладах вищої освіти студентське самоврядування функціонує лише номінально — існує на папері або обмежується організацією святкових заходів та дозвілля, не здійснюючи реального впливу на освітній процес чи захист прав студентів. Такий формалізм призводить до втрати довіри студентської спільноти та знижує загальний рівень участі молоді в житті академії.

Також суттєвим викликом залишається низька залученість студентства до правозахисних ініціатив. Правозахисна активність часто обмежується індивідуальними зверненнями студентів до адміністрації або викладачів. Участь у ширших ініціативах, пов'язаних із моніторингом якості освіти, дотриманням академічної доброчесності, протидією дискримінації чи булінгу, залишається недостатньою. Причинами цього є відсутність культури спільної відповідальності за колективні права, страх перед адміністративним тиском, відсутність досвіду публічного представництва інтересів спільноти, а також нестача базових навичок ведення переговорів, юридичного аналізу, застосування правових механізмів. Унаслідок цього порушення прав студентів часто залишаються без належної реакції студентського активу або академічної громади в цілому.

Для подолання окреслених проблем і формування сталого середовища правової культури в студентському самоврядуванні необхідно впроваджувати комплексні заходи. Передусім йдеться про запровадження регулярних тренінгів, лекцій, воркшопів із правової грамотності для членів студентської ради та активних студентів. Такі заходи мають формувати базові знання про права студентів, механізми їх захисту, а також сприяти розвитку практичних навичок правового мислення. Крім того, важливою складовою є підвищення рівня прозорості в ухваленні рішень. Це може реалізовуватись через відкриті збори, оприлюднення протоколів засідань, публічні звіти органів студентського самоврядування, широке обговорення ініціатив та залучення до цього процесу представників усіх курсів і спеціальностей. Такий підхід забезпечить більшу довіру до студентського самоврядування та сприятиме формуванню зрілої правової культури в академічному середовищі.

Отже, правова культура є не лише особистісною характеристикою, а й основою якісної взаємодії в межах студентського самоврядування. Її розвиток забезпечує неформальний, дієвий характер студентських структур, сприяє побудові демократичного, правового освітнього простору. Органи самоврядування, які спираються на правову культуру, стають справжніми представниками інтересів молоді, здатними ініціювати зміни та захищати права студентів.

В. Астахова

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

V. Astakhova

LEGAL SUPPORT OF STUDENT SELF-GOVERNMENT AS A TOOL OF CULTURAL DIPLOMACY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти та активізації міжнародного співробітництва зростає потреба в розвитку культурної дипломатії